

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И
АДМИНИСТРАЦИЯ”
КАТЕДРА „АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И
ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ”**

СТОЙКО АТАНАСОВ НЕДЕВ

**ЕВРОПЕЙСКО ПОЛИТИЧЕСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО В
ОБЛАСТТА НА СИГУРНОСТТА – ЕТАПИ, РАЗВИТИЕ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на образователна и
научна степен „доктор” по научна специалност
“Политология”

Варна
2019

**ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И
АДМИНИСТРАЦИЯ”
КАТЕДРА „АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И
ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ”**

СТОЙКО АТАНАСОВ НЕДЕВ

**ЕВРОПЕЙСКО ПОЛИТИЧЕСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО В
ОБЛАСТТА НА СИГУРНОСТТА – ЕТАПИ, РАЗВИТИЕ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на образователна и
научна степен „доктор” по научна специалност
“Политология”

Научен ръководител:

Доц. д.н. Драгомир Кръстев

Рецензенти:

Проф. д.ик.н. Нина Дюлгерова

Проф. д.н. Любомир Тимчев

Варна
2019

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури от катедра „Администрация, управление и политически науки” при факултет „Международна икономика и администрация” на ВСУ „Черноризец Храбър” – гр. Варна.

Дисертационният труд, с обем 312 страници, се състои от увод, изложение в три глави, заключение и списък с използвана литература и източници. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Списъкът с използваните литературни източници се състои от 86 заглавия на монографии и статии на български, руски и английски език.

Авторът на дисертационният труд е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Администрация, управление и политически науки” към факултет „Международна икономика и администрация” на ВСУ „Черноризец Храбър” – гр. Варна.

Защитата на дисертационния труд пред научно жури ще се състои на 28 август 2019 г. от 11:00 ч. в Заседателната зала на ВСУ „Черноризец Храбър” на заседание на научното жури. Материалите по защитата са достъпни в кабинет 204 във ВСУ „Черноризец Храбър” и на сайта www.vfu.bg. Раздел „Докторантури”.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Международната престъпност в началото на третото хилядолетие е една от основните пречки пред нормалното социално развитие на Европа и света. В тази връзка развитието на сътрудничеството между държавите-членки на Европейския съюз в областта на наказателното правосъдие е не само желателно, а необходимо и неизбежно.

Европейският съюз се оформя като едно от най-успешните интеграционни образувания в съвременния свят. То обединява 28 държави, произвеждащи около 30 % от световния БВП, с население около 500 млн. души. Европейският съюз укрепва своя статут на международната арена и вече се разглежда от експертите в контекста на проблемите на глобалното лидерство, независимо, че статутът на ЕС като консолидиран геополитически актор все още не е оформен в пълна степен.

Европейският съюз разполага с високо развита икономика, демократични политически системи, мощен научно-технически потенциал и развита система от социални гаранции за своите граждани, той е притегателен полюс за партньорство за значителен брой страни от *“третия свят”*.

В същото време обединението на значителен брой национални държави обуславя наличието на сложна институционална структура, за която става все по-трудно да реагира на новите предизвикателства. Все по-често възникващите противоречия между членовете на Съюза и кризата около приемането на Конституцията на ЕС показват, че Евросъюзът е изправен пред сложен етап от своята интеграция – определяне на стратегически ориентири в политическата и икономическата области в новите геополитически реалности.

За Западна Европа втората половина на XX в. преминава под знака на интеграционните процеси. В резултат на повече от петдесетгодишната еволюция на инициативите в тази област през 1993 г. се постига създаването на Европейския съюз. Междувременно е натрупан огромен опит при изграждането на

наднационални международни структури. Европейският съюз е най-мощната икономическа сила на световната арена.

При изучаването на Европейските Общности, изследователите на европейските интеграционни процеси, често подминават тази област, която по мнението на мнозина в началото на 90-те години на XX в., трябва да се превърне в стожер на тогава все още бъдещият Европейски съюз. Тази общност и до ден днешен се намира в състояние на търсене на най-приемливата схема на интеграция в областта на външната политика, а също така и на модел на правно регулиране в тази област на отношения.

Интеграцията в политическата сфера трябва да отчита огромното количество разнородни фактори, най-проблемен, от които е хармоничното съчетаване и взаимодействие на националния и наднационалния компонент на такава интеграция. В този аспект на взаимодействие остават непроучени редица проблеми както от политологически, така и от правен характер.

Настоящата дисертация е посветена на една от най-проблематичните области на европейската интеграция – общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС), съставляваща т.нар. „*втори стълб*” на Европейския съюз.

Актуалност на изследването Премахването на граничния и митнически контрол по вътрешните граници на държавите-членки на ЕС е успешно използван от организирани престъпни групи за разпространение на тяхната дейност на територията на няколко държави. Всички тези негативни явления изискват бързи, адекватни и координирани реакции на компетентните органи във всички държави-членки, за да могат да окажат решителен отпор на явленията, които подкопават реда, сигурността и спокойствието на територията на държавите-членки на ЕС.

Престъпленията, които засягат както националния, така и международния правен ред, са престъпления с международен елемент и се характеризират с изключително висока степен на обществена опасност.

В процеса на изследването са прилагани различни *методи* за събиране и обработка на информацията:

- изучаване на документи;

- анализ;
- синтез;
- сравнение;
- наблюдение.

Използването на набор от различен вид средства и подходи прави възможно разглеждането на проблемите на европейската сигурност в тяхната многоаспектност и разнообразие.

Водещият **изследователски въпрос** на изследването е свързан с факта, че въпреки незавършения характер на правната и институционалната рамка на законодателството на Европейския съюз в областта на правосъдието и вътрешния ред, с влизането в сила на Лисабонския договор реално се оформят общностни институции с определен капацитет в сферата на сигурността с възможност за реализиране на обща наказателна политика на Европейския съюз в най-близко бъдеще.

Основната цел на изследването е изясняването на правните и институционалните основи на сътрудничеството между държавите-членки на Европейския съюз в сферата на международната сигурност.

Обект на изследване са обществените отношения, които възникват между държавите-членки на Европейския съюз при осъществяване на сътрудничество в сферата на сигурността.

Предмет на изследване са правните норми от първичното законодателство на Европейския съюз и механизма на тяхното прилагане. Институциите на Европейския съюз, призвани да обезпечават неговата сигурност, както и политическите аспекти на сътрудничеството между държавите-членки в областта на сигурността.

1) Основната цел на изследване определя и научноизследователските **задачи** на дисертационния труд: да се разкрие влиянието на факторите, които обуславят исторически зараждането и развитието на сътрудничеството между държавите-членки на Европейския съюз в сферата на сигурността;

2) да се открият нормите от правото на Европейския съюз, които регулират сътрудничеството на държавите-членки на ЕС в сферата на сигурността;

3) да се очертаят етапите в развитието на сътрудничеството между държавите-членки на ЕС в сферата на сигурността с анализ на качествените характеристики на всеки един от тях;

4) да се изследват институционалните основи на сътрудничеството между държавите-членки на ЕС в сферата на наказателното производство (на примера на Европол, Евроджъст, ОЛАФ и др.);

5) да се открият актуалните проблеми пред Европейския съюз в борбата с организираната престъпност след приемането на Лисабонския договор;

6) да се очертаят тенденциите и перспективите за развитието на институтите на Европейския съюз в сферата на сигурността.

Хронологичните граници на разработката обхващат периода 1992 – 2009 г. Избраната долна граница е свързана с изработването и приемането на Договора от Маастрихт, с който формално се слага началото на ОВППС на ЕС. Горната граница съвпада с изработването на Договора за реформа от Лисабон, призван да разреши институционалната криза обхванала Европейския съюз в края на първото десетилетие на XXI век.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд, с обем 312 страници, се състои от увод, изложение в три глави, заключение и списък с използвана литература и източници. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Списъкът с използваните литературни източници се състои от 86 заглавия на монографии и статии на български, руски и английски език.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.

ПЪРВА ГЛАВА. ТЕОРЕТИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА СИГУРНОСТТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ.

§ 1. Политологични аспекти на понятието „сигурност”

§ 2. Концепцията за „гражданската сила” и проблемите на европейската сигурност

§ 3. Европейската архитектура на сигурност след края на „студената война”

§ 4. Европейският съюз като международен актор

ВТОРА ГЛАВА. ЕТАПИ НА ФОРМИРАНЕ НА ОБЩА ВЪНШНА ПОЛИТИКА И ПОЛИТИКА НА СИГУРНОСТ

§ 1. Договорът от Маастрихт: създаване на „втория стълб” на ЕС

§ 2. Договорът от Амстердам: преход от политическо сътрудничество към съвместна политика

§ 3. Договорът от Ница: функциониране на Европейският съюз в разширен формат

§ 4. Проектът за Конституция на Европа и Договорът от Лисабон: в търсене на изход от кризата

ТРЕТА ГЛАВА. ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА ОБЩАТА ВЪНШНА ПОЛИТИКА И ПОЛИТИКА НА СИГУРНОСТ НА ЕС.

§ 1. Институционална структура на ОВППС

§ 2. Политико-правен контрол в сферата на ОВППС

§ 3. Изграждане на европейско пространство на свобода, сигурност и правосъдие

§ 4. Имиграционната политика на Европейския съюз и проблемите на сигурността

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Първа глава. Теоретични измерения на сигурността на Европейския съюз.

Първи параграф: „Политологични аспекти на понятието „сигурност“.“ В този параграф е направен обзор на различните дефиниции на понятието „сигурност“ дадени от широк кръг изследователи. Разгледани са основните концепции за сигурността след Втората световна война: концепцията за кооперативната сигурност, теорията за демократичния мир и др. На базата на изложените факти можем да стигнем до извода, че сигурността не е самостоятелна наука, дори строго погледнато не съществува единна теория на сигурността, така че нейният предмет не може да се определи еднозначно. Според някои изследователи област на сигурността може да бъде „...всеки аспект на международните и вътрешнонационалните отношения“. Според други спектъра на сигурността трябва да бъде стесняван, за да се заделят достатъчно ресурси за осъществяване на реална политика на сигурност.

Понятието „сигурност“ е тясно свързано с категорията „национални интереси“. Нещо повече, първото е производно от второто. Националната сигурност е призвана, преди всичко, да гарантира ненакърнимостта на основните, жизнено важни интереси: националният суверенитет, териториалната цялост на държавата и защитата на нейното население, - т.е. такива интереси, за постигането, на които по-скоро се воюва, отколкото се върви към компромис. Иначе казано националната сигурност – това е стратегия, насочена към осигуряване жизнено важните интереси на националната държава.

Втори параграф: „Концепцията за „гражданската сила“ и проблемите на европейската сигурност,“. Концепцията за Европа като гражданска сила (*civilian power*) се оформя в началото на 70-те години на XX в.

За разлика от традиционните представи за инструментите на външната политика на държавата, „*civilian power*“ се стреми да

решава своите външнополитически задачи посредством институциите за сътрудничество и преимуществено икономическите механизми за въздействие. Решаващо значение за нея оказва създаването и развитието на общи структури с партньорите, където страните трябва да поемат върху себе си едни или други ангажменти. Все пак „civilian power” може да прибъгва и до такива традиционни инструменти като икономическите санкции.

Направени са няколко опита на европейската икономическа интеграция да бъде придадено и военно-политическо измерение. Най-напред е планът на Рене Плевен от 1950 г., предвиждащ създаване на обединена западно-европейска армия с общо командване, Европейската отбранителна общност (ЕОО) от 1952 г. Тази идея губи смисъл след отказа на френския парламент да ратифицира договора за създаването на ЕОО. След това идват двата плана на Фуше от 1961 и 1962 г., предлагащи да се допълни икономическата интеграция с военно сътрудничество. Въпреки големите очаквания, тези инициативи нямат особен успех. В началото на 70-те години на XX в. се ражда идеята за Европейско политическо сътрудничество и започва неговото институционално оформяне. Паралелно с това все по-отчетливо се очертава и политиката за развитие на ЕО (Development policy) — новият механизъм на взаимоотношения между Западна Европа и страните от Третия свят. Европейското политическо сътрудничество предполага изработването на повече или по-малко единно отношение на страните—членки на ЕО към най-важните международни проблеми и довежда до това, че през 1993 г. се съгласува идеята за създаване на обща външна политика и политика на сигурност. Политиката на развитие през 70—80-те години на XX в. претърпява сериозна еволюция в резултат, на която се постига равновесие между мащабите на икономическата зависимост на партньорите от ЕС от една страна и неговата способност да им оказва политически натиск, от друга

През втората половина на 70-те години на XX в. вече всички въпроси за външноикономическите отношения на Европейските общности са предадени на наднационално ниво, а оперативното им ръководство преминава към Европейската комисия. Съответно и

всички тогавашни външнополитически инструменти на ЕО като „civilian power” преминават под контрола на Брюксел.

Някъде по това време европейците решават да не свеждат ролята на Общността само до „civilian power”. Това е продиктувано от две събития от края на 70-те години на ХХ в.: съветското нахлуване в Афганистан и ислямската революция в Иран. И в двата случая механизмите на Европейското политическо сътрудничество демонстрират своята ограниченост.

Така в края на 80-те и в началото на 90-те години една от основните движещи сили на интеграцията, наред с разширяването на ЕС, става потребността от превръщането на Съюза в пълноценен субект на международните отношения (според школата на реализма). Маастрихтският договор включва за първи път въпросите на външната политика и сигурността в законодателната база на единна Европа, и от този момент всяка нова версия на европейската квазиконституция включва в себе си положения, разширяващи сферата на военно-политическо сътрудничество и предоставящи допълнителни права на наднационалните органи. Исторически стъпки в това отношение стават въвеждането на поста Върховен представител на ЕС по общата външна политика и политика на сигурност през 1997 г. и решението за създаване на европейски сили за бързо реагиране през 1999 г.

Въпреки това събитията от началото на 2003 г. се превръщат в истинска катастрофа за формирането на ОВППС.

На първо място, отношението към военната операция на САЩ срещу Ирак разделя мненията в Европейския съюз. На второ място, възникват разногласия между Франция и Германия от една страна и държавите-кандидати за членство в ЕС, подкрепящи САЩ — от друга. Не случайно именно източноевропейските страни-кандидати подкрепят Великобритания и Испания, които възразяват срещу намеренията на Франция и Германия да укрепят европейската идентичност, базирайки се на противопоставяне на Съединените щати по иракския въпрос. Управляващите елити във Варшава, Вилнюс или Прага не чувстват належаща необходимост да развиват военно-политическия компонент на ЕС, който:

- може да влоши отношенията им със САЩ;

- способен е още повече да отслаби намиращия се в безпътица НАТО;
- не е доказал своята ефективност за 10-те години, след сключването на Маастрихтския договор.

Като допълнително доказателство за несъстоятелността на ОВППС нейните противници се позовават на факта, че ЕС не е успял да промени хода на събитията в Югославия, където разминаването между очаквания и възможности става особено очевидно.

Действително по време на югославската криза Европейският съюз постоянно се намира в килватера на американската политика. В редките моменти, когато Брюксел прибегва до инструментите на „civilian power” (икономическите лостове на влияние), неговите действия стават доста по-успешни. В крайна сметка след приключване на войната балканското бойно поле остава за европейците, които предлагат план за стабилизация на региона, постигат неговото приемане и в голяма степен контролират положението в мнозинството от постюгославските държави.

Друг пример за успешно изпълнение от страна на Европейския съюз на роля в контекста на „civilian power” е разширяването на Изток в резултат, на което всички страни от Централна и Източна Европа се включват в единното правно и икономическо пространство на Стария свят, а потенциалните вътрешни конфликти на тяхна територия са предотвратени. ЕС успява да създаде устойчиви институционализирани отношения с държавите, които не са считани за потенциални кандидати за встъпване в Европейския съюз.

Новият мощен фактор, подтикващ Европейския съюз да действа като „гражданска сила” (civilian power), — това е перспективата за съседство със страните, които в обозримо бъдеще едва ли ще встъпят в ЕС (Беларус, Молдова, Русия, Украйна, Алжир, Египет, Либия, Мароко, Тунис, Израел, Йордания, Ливан, и др.).

Степента на участие на ЕС в икономическите отношения с всички тези страни и в момента е висока, а след разширяването още повече ще нараства. Брюксел определя своите задачи в тези региони като съдействие за развитието на демокрацията и пълноценната пазарна икономика, а за основни инструменти се считат създаването на по-тесни връзки, последователно разпространение на регулиращите норми на Общия пазар, преференциалните търговски

отношения и сътрудничество при съблюдаване правата на човека. Всички тези компоненти спадат към инструментариума на „civilian power”, който Европейския съюз с различна степен на интензивност използва от началото на 70-те години на XX в. Отделен сюжет си остават Балканите, където ЕС няколко години доста ефективно прилага чисто икономически механизми за въздействие.

Така след няколко десетилетия опити единна Европа да добие собствена идентичност в качеството на силов играч на международната арена, ставаме свидетели на възраждането на концепцията за Европейския съюз като „гражданска сила”, най-вече по отношение на регионите, непосредствено влизащи в съприкосновение с Европа. Към тях се отнася и Русия.

„Civilian power” не разполага със собствена военна сила и затова не може да бъде пълноценен играч. Според критиците на тази концепция, Европейският съюз, оставайки „гражданска сила”, винаги ще бъде зависим от международното обкръжение, което формират другите, истинските играчи, разполагащи с достатъчна сила и готови да я приложат в действие.

Съвременната система на международните отношения запазва своите традиционни признаци, най-точно отразени в теорията за реализма. Тази система предявява изисквания, на които ЕС без да е държава и „civilian power”, не може да отговори. Все пак съдържанието на тези изисквания се определя именно от системата, така че в зависимост от нейния тип те могат да се променят.

Както привържениците, така и критиците на съвременна Европа признават, че под влиянието на интеграционните процеси на Стария континент за последния половин век възниква нова среда с правила на поведение, принципно различаващи се от тези, които действат в по-широката система на международни отношения. По такъв начин, Европейският съюз преминава от модела на Хобс за международни отношения, изграден върху конкуренцията и военното съперничество, към модела на Кант, който се регулира от принципите на сътрудничество и отказ от прилагане на силови методи.

Като най-удачен пример при решаването на тази задача може да служи Европейското икономическо пространство (ЕИП),

създадено през 1992 г. То обединява Европейският съюз и страните от Европейската асоциация за свободна търговия (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн). В съответствие със Споразумението за ЕИП, което постоянно се допълва, трите страни — партньори на ЕС въвеждат законодателните норми на Европейския съюз, без да участват в тяхната разработка. При това те стават пълноценни участници в Общия пазар и споделят с другите страни — членки на ЕС четири основополагащи свободи на предвижване на: хора, стоки, капитали и услуги. Очевидно е, че при такава система на взаимоотношения един от субектите, а именно ЕС, получава несравнимо по-голяма възможност да проектира своята воля, отколкото неговите партньори от ЕИП.

Друг пример — това са отношенията между Европейския съюз и страните-кандидати от Централна и Източна Европа между 1990 г. и приемането им в ЕС през 2004 г. С новопостъпилите държави се подписват т.нар. Европейски споразумения, призвани да подготвят правните условия за най-мощното разширение на ЕС. Затова освен положенията за сближаване на икономиките и законодателството, споразуменията включват и чисто политическите задачи, които страните-кандидатки трябва да решават през подготовителния период (развитие на демократичните институции на властта, съблюдаване на европейските стандарти, спазване правата на човека и т.н.).

Третият вариант на международни отношения на Европейския съюз засяга страните от Средиземноморието, които не са кандидати за членство. През 1995 г. петнадесет страни — членки на ЕС и дванадесет държави от Средиземноморския регион и Близкия Изток (Алжир, Тунис, Мароко, Египет, Израел, Йордания, Палестинската автономия, Ливан, Сирия, Турция, Кипър, Малта, а също така и Либия — последната в ролята на наблюдател) основават Евро-средиземноморско партньорство, известно още като Барселонски процес. Негов междинен резултат трябва да станат споразуменията за асоцииране и — след 12-годишен преходен период — създаване на зона за свободна търговия, което да позволи разпростирането върху страните-партньори на свободата за движение на стоки, услуги и капитали. Отношенията в асоциацията

предполагат, също така унифициране на нормите, действащи в европейските и асоциираните страни, в областта на правата на човека. Трябва да се отбележи, че участието в евро-средиземноморския диалог не възпрепятства страните да получат статут на кандидат за встъпване в Европейския съюз (например — Турция) или даже официално да се присъединят към него (например - Кипър и Малта).

Четвърти тип отношения Европейският съюз конструира с бившите съветски републики (без прибалтийските). С тях се сключват споразумения за партньорство и сътрудничество, влезли в сила през периода 1997—1999 г. За тези споразумения е характерно на първо място, удачно избраните параметри на икономическо сътрудничество и сближаване на законодателството, на второ място, политическият диалог като незаменима част от взаимоотношенията и, на трето създаване на съвместни институции между ЕС и страните – партньори.

При всички различия в целите, които поставят пред себе си тези модели на сътрудничество на Европейския съюз с неговите партньори, и основните инструменти на това взаимодействие, може да се открият няколко общи признаци:

- ориентацията на Общия пазар на ЕС като базов и образцов модел;
- почти точното възпроизвеждане на нормите на европейското право;
- забележимото присъствие в сътрудничеството на политически елементи, позволяващо на ЕС да решава политически задачи;
- взаимообвързващият характер на споразуменията;
- формирането на постоянни общи институции между ЕС и страните-партньори.

По такъв начин Европейският съюз използва различни типове споразумения за създаване на международна среда, в която неговия потенциал като *civilian power* да може да бъде реализиран успешно. При това слабостите на единната европейска недържава не оказват, кой знае колко забележимо отрицателно влияние.

Трети параграф: „Европейската архитектура на сигурност след края на „студената война“. Международните отношения след края на *„студената война“* се отличават с особена динамика. Разпада се системата на Варшавския договор, на

територията на страните от бившия Съветски блок и бивша Югославия възникват около двадесет нови държави. Всички тези събития се разиграват на фона на цялостната вътрешна трансформация и външна еманципация (политическа, социална, икономическа и културна) в посткомунистическите страни. В тази нестабилна и трудно предвидима среда в началото на 90-те години на XX в. ЕС започва да изгражда нова архитектура на своята сигурност.

Няма да е пресилено ако се каже, че ситуацията в Европа в края на XX в. е уникална: докато в миналото винаги след големи военни конфликти, геополитически промени и социални катаклизми следват периоди на институционализация на установилото се положение /status quo/ - например Вестфалската система, Виенската система, Версайската система, Ялтенската система и т.н. – в началото на 90-те години на XX в. основната задача е да се институционализира твърдата промяна. Крайна цел става изграждането на структура от взаимно подкрепящи се организации, които да създадат ефективна рамка за решаването на проблемите на сигурността на Стария континент и неговите атлантически съюзници – страните от Северна Америка. Същевременно тази система трябва да е достатъчно гъвкава за да може да просъществува в една нестабилна и непредсказуема реалност.

Новите условия след края на „студената война“ предизвикват оживени дебати за по-значителни промени в състава на Съвета за сигурност на ООН, включително и за увеличаване броя на постоянните членове, както и по въпроса за правото на вето. В последното десетилетие в ООН се възприема по-разширено тълкуване на заплахите за международния мир и сигурност, към които се причисляват международният тероризъм, разпространението на оръжия за масово поразяване, а също и вътрешнодържавните конфликти и сериозните хуманитарни бедствия (случаи на геноцид, принудителни масови миграции и т.н.). Рязкото нарастване на миротворческите мисии с мандата на ООН в началото на 90-те години на XX в. налага доразвиване на концептуалните схващания, надхвърлящи заложените половин век преди това уставни положения. През втората половина на 90-те

години и в началото на ХХІ в. все повече държави-членки, чийто брой нараства на 192 през 2004 г., се обявяват за радикално реформиране на някои принципни положения и на организационната структура на световната организация с цел повишаване на нейната ефективна роля по поддържането на международния мир и сигурност.

Уникалността на ООН като световна институция за сигурност се състои в това, че под нейна егида същевременно действат редица междууправителствени организации. Такива са Върховният комисариат за бежанците, Световната здравна организация, Програмата на ООН за развитие (UNDP), ЮНЕСКО, УНИЦЕФ и др.

Специфична особеност в дейността на тези авторитетни международни институции по поддържане на международния мир и осигуряване на условия за демократично и възходящо развитие на съвременните общества е тяхното динамично взаимодействие с редица регионални и национални неправителствени организации.

Вътрешната трансформация на отделните организации по сигурността се свързва тясно с тяхното разширяване; всичко това се развива на фона на изпълнението на конкретни цели и задачи при мисии в области с напрежение и конфликти, като например Балканите или Кавказ. При анализ на отделните съставни блокове на европейската система за сигурност от гледна точка на три фактора: вътрешна адаптация, външна адаптация и конкретни операции може да се каже, че най-добре на новосъздадената ситуация отговаря НАТО.

Североатлантическият съюз успешно се адаптира към новата стратегическа среда. За момента той представлява единствената международна организация, която е насочена срещу външни заплахи и същевременно разполага с постоянна интегрирана военна структура.

Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа /ОССЕ/ е вторият елемент от Европейската архитектура на сигурност. Спецификата на ОССЕ произтича преди всичко от нейната история и от многообразната палитра на нейните членове. Организацията възниква на базата на Конференцията за сигурности

сътрудничество в Европа (КССЕ), чийто основен документ става *Хелзинкският заключителен акт* от 1975 г. Той се подписва от тридесет и четири страни от двата враждебни лагера.

Преимуществото на ОССЕ пред други европейски съглашения и органи, с които Съветът за сигурност на ООН може да взаимодейства, е нейният общоевропейски обхват. В нея участват всички европейски държави и поради това тя в най-висока степен е способна да изразява участието на цяла Европа в международните отношения. ОССЕ е инструмент, преди всичко за превантивна дипломация. Тя работи за снижаване на напрежението още преди то да прерастне в отворен конфликт и има дял при обновяването на стабилността и мира в области с международнационални или вътрешнополитически конфликти.

Проблемът на превантивната дипломация се състои в това, че тя често е невидима с невъоръжено око. Критиците на ОССЕ посочват преди всичко нейната *“видима”* неуспяла превенция (например предотвратяването на войните на Балканите); по-малко известни са *“невидимите успехи”*. ОССЕ организира изборите в Босна и Херцеговина и следи за изпълнението на ангажиментите по разоръжаването, които произтичат от Дейтънското споразумение.

Третият основен елемент в европейската архитектура на сигурност е Съветът на Европа. Тази организация е създадена през 1949 г. с цел да се утвърди като европейски правен защитник на демокрацията и човешките права и освен това да управлява и контролира коректността на отношенията между гражданите и техните правителства. Под негова егида се подписват 165 договора и споразумения, от които най-важно значение имат *Договора за опазване на човешките права и основни свободи* и *Европейската социална харта*.

На срещата във Виена през 1993 г. Съвета на Европа дефинира концепцията за *“демократична сигурност”*, която се основава на два основни императива: ценностен и оперативен.

Ценностният императив съдържа изисквания за отстояване на плурализма и парламентарната демокрация, принципа на неделимост и универсална валидност на човешките права, важността на силата на закона и толерантност спрямо различията.

Оперативният императив изисква приемането на горепосочените ценности като основа за европейско сътрудничество. Предпоставка за това е факта, че реалната и трайна сигурност на отделните граждани, малцинства и държави не може да се достигне без приемане и практическо прилагане на тези два императива.

Четвърти параграф: „Европейският съюз като международен актор“.

Редица европейски изследователи се изказват скептично, че такъв подход ще може да бъде реализиран в рамките на ЕС в близко бъдеще. В случай на вземане на решение за активно участие в няколко потенциални конфликта наведнъж, ЕС просто няма да може да събере достатъчно войски без да застраши националната сигурност на своите членове.

Втората страна на проблема се състои в това, доколко администрацията на ЕС ще може да съгласува далеч не винаги съвпадащите интереси на неговите страни-членки. Става въпрос, най-вече за френските и британските международни амбиции, които могат да станат пречка за формирането на действително единна глобална линия на ЕС в рамките на ОВППС. Не е без значение, че редица членове на Съюза като Великобритания, Холандия и отчасти Германия застават категорично срещу продължаването на френско-американските търкания в рамките на НАТО. Показателна за това е позицията на Началника на Департамента по ОВППС към МВнР на Великобритания К. Робъртс за това, че у големите страни-членки на ЕС като цяло отсъства политическа воля за провеждане на своята външна политика чрез администрацията на Съюза, че външнополитическата дейност на еврокомисията има характер на „*нервно реагиране*“ и че в нея липсва обмислена обща стратегия.

За да се прогнозира по-нататъшното развитие на ЕС като „*международен актор*“ трябва да се даде отговор на въпроса - накъде ще продължи интеграцията на Съюза? Един от вариантите за негов отговор е заложен в т.нар. Проект за конституция на ЕС. При неговото изработване, страните-членки използват три опорни точки:

- Какъв следва да бъде функционалният обхват на интеграцията?

- С какъв институционален капацитет ще разполага реформираният Съюз?

- Докъде се простират географските измерения на ЕС?

Отговорите на тези въпроси са ключови за бъдещето на Евросъюза и на неговите членове. ЕС напълно в съответствие с нарасналата си роля, поема глобални предизвикателства. Сред тях все по водещо значение ще имат борбата срещу омагьосания кръг „конфликти-несигурност-бедност-разпад на държавността“; новата глобална заплаха – тероризма; неразпространението на оръжия за масово унищожаване; организираната престъпност и др.

Изводи от Първа глава.

Въпреки широкия спектър, всяка ситуация свързана с проблем на международната сигурност, има елементи, които неизменно се повтарят. Разглеждани като единно цяло, те очертават най-общия, абстрактен модел на ситуациите, при които се пораждат проблемите за сигурността. Така се очертава схема, по която се изгражда универсалният модел на ситуациите, свързани с международната сигурност.

Независимо на кое равнище се търси сигурността, общото винаги е това, че усилията на всички нива се осъществяват в една и съща среда – тази на международните отношения, в рамките на тяхната система. Реализират се със средствата на външната политика. Еднаква остава и същността – защитата на интереси. Не се променя и модела на сигурността – единство на обект, субект и неопределеност в бъдещето.

Повечето практически направления на сътрудничество между ЕС и останалия свят се намират в сферата на традиционните компетенции на наднационалните органи на Съюза. Като най-важен от тях се очертава Европейската комисия, която разширява своите пълномощия в областта на взаимодействието с външни партньори.

За разлика от периода на “студената война”, през 90-те години на XX век в Европа вече не съществува ясно детерминиран външен неприятел или масирана военна заплаха, което би улеснило ориентацията по отношение на сигурността на демократичните

държави на Стария континент. Европейската сигурност за разлика от недалечното минало, вече не се основава на равновесието между двата могъщи военни блока. Преставя да съществува здравият и стабилен ред, който е характерен за тези близо четиридесет години на биполярно разделена Европа. Напротив, вече са налице редица малки, разпръснати рискове и заплахи, от които много зависи процеса на посткомунистическата трансформация. Към това трябва да се добави и несигурността в европейската външна периферия, особено Северна Африка, Близкия Изток и Средна Азия, където са налице редица преки опасности – тероризма, и косвени рискове – бежанците. Затова новите заплахи и рискове са с преобладаващо невоенен или смесен характер. Тяхното неутрализиране изисква комплексен подход на базата на коопериране на различно ориентирани международни организации и агенции, на отделните държави, а също така и на недържавни организации. Не съществува една универсална институция или организация, които биха били способни самостоятелно да решат целия спектър от нови предизвикателства.

Втора глава. „Етапи на формиране на Обща външна политика и политика на сигурност на ЕС“.

Първи параграф „Договорът от Маастрихт: създаване на „втория стълб“ на ЕС”.

Договорът от Маастрихт провъзгласява следните цели на ОВППС. *“Защита на общите ценности, основни интереси и независимостта на съюза; укрепване на сигурността на съюза и на неговите членове с всички начини; запазване на мира и укрепване на международната сигурност в съответствие с принципите на Устава на ООН, а също и с принципите на Хелзинкския заключителен акт и целите на Парижката харта; съдействие при международното сътрудничество; развитие и консолидация на демокрацията и законността, уважаване на основните човешки права и свободи”.*

Приет в разгара на дискусиата за това кое трябва да се изведе на преден план: *“задълбочаването”* или *“разширяването”* на евроинтеграцията, Маастрихтски договор е крачка напред в

“задълбочаването” на интеграционния процес. Тя се изразява в разширяване пълномощията на Европейският парламент, в преход към принципа приемане на решения на основата на квалифицираното мнозинство в много области на Общността, в създаването на икономически и валутен съюз. Въвеждайки в съюзните компетенции области, които до тогава са били в обсега на междуправителствено сътрудничество, Маастрихтският договор поставя акцент върху “задълбочаването”, а не върху “разширяването” на интеграционния процес.

Втори параграф: „Договорът от Амстердам: преход от политическо сътрудничество към съвместна политика“.

Макар че основата на структурата, определена от Маастрихтския договор, не се променя в Амстердам, новият договор показва усилване на стремежа към съгласуваност по въпросите на външната политика.

В Договорът от Амстердам се формулира нова цел на ОВППС: “запазване цялостта на съюза в съответствие с принципите на Устава на ООН”. Въпреки че е доста двусмислена като формулировка, тя може да се разбира като задължение за съвместни действия в случай на външни заплахи за една или няколко страни-членки на ЕС.

По-нататък в договора се разглеждат други изменения и допълнения по следните основни аспекти на външната политика: планиране, вземане на решения и тяхното реализиране.

В рамките на Амстердамския договор се модифицира и системата за вземане на решения по ОВППС. По правило тези решения трябва да се приемат с консенсус. Въпреки това договорът позволява да се използва принципа на “конструктивното въздържане”, когато една или друга държава може да се въздържи при гласуване на дадено решение, без при това да настоява за неговото изменение или изпълнение.

Амстердамският договор дава пълномощия за реализиране на ОВППС и да представлява Съюза на Председателя на Европейския съвет, чиито съветник се явява Върховния представител по ОВППС. При това Европейската комисия остава “напълно включена” при осъществяването на ОВППС като цяло. По такъв начин се оформя, т.

нар. формат «тройка»: Председател на Европейския съвет (ротационен пост), Върховен представител по ОВППС и Председател на Европейската комисия.

Нормите на Амстердамския договор предвиждат само “*мек натиск*” върху страните членки при формулирането и провеждането на ОВППС, затова, както и по-рано, добрата политическа воля си остава най-важният критерий за външната политика на ЕС.

Трети параграф: „Договорът от Ница: функциониране на Европейският съюз в разширен формат”.

Основното предназначение на Договорът от Ница, както се посочва в неговия преамбюл, се състои в завършване процеса на подготовка на институциите на Европейския съюз за функциониране в разширен състав. Съществено място в договора се отделя на възможностите за използване от страните-членки на процедурите на засилено сътрудничество, от развитието на което е заинтересована само една част от тях. Все пак съдържанието на Договора не се изчерпва с това. Той значително разширява предметната сфера на дейност и компетенциите на Европейския съюз. Най-накрая, в него съществено се доизгражда формирания от Амстердамския договор механизъм за противодействие на сериозните нарушения на основополагащите принципи и ценности на ЕС от страна, на която и да е от неговите държави – членки. Все пак първостепенно значение имат положенията, отнасящи се до реформиране институциите на Съюза.

Важни промени са въведени в регламентирането на “*засиленото (или по-тясно) сътрудничество*”, чрез което може да бъде преследвана по-силна интеграция в определени области без участието на всички страни. Основните промени имат за цел да улеснят “*разрешаващите клаузи*”, въведени в Амстердам – това са основните условия и процедури, съдържащи се в ДЕС, и специфичните условия, регламентиращи Европейските общности и сферата на Полиция и съдебно сътрудничество по криминални въпроси (новия Трети стълб). Първо, простото правило за вето се премахва. Понастоящем Съветът може да разрешава с квалифицирано мнозинство засиленото сътрудничество. Ако някоя страна-членка обаче декларира, че се противопоставя на подобно

решение *“по важни и изрично заявени причини на националната политика”*, Съветът може с квалифицирано мнозинство да постави предложението пред Европейския съвет за единодушно решение. Тази *“аварийна спирачка”* се премахва или поне е завоалирана – текстът от Ница посочва, че за ЕО и Третия стълб всеки въпрос може да се съгласува с Европейския съвет преди да се вземе решение, въпреки че не се споменава за единодушие. Второ, минималният брой държави, участващи в споразумение, е променен от мнозинство на държавите-членки на абсолютната цифра 8.

Допълнителни промени претърпява *„Третият стълб”*. Разрешителните процедури са придвижени по-близо до Европейската общност: на Комисията се дава почти изключителното право на инициатива. Съдът също получава правомощия.

Засиленото сътрудничество е въведено и във *„Втория стълб”* – макар не и по въпроси, които имат военен и отбранителен характер, заради опозицията на Великобритания. В този случай няма формален праг за участие и разрешението е в ръцете на Съвета и е предмет на *“аварийна спирачка”*.

Четвърти параграф: „Проектът за Конституция на Европа и Договорът от Лисабон: в търсене на изход от кризата“.

Приемането на Конституцията на Европейския съюз трябва да отбележи качествено нов етап от европейската интеграция, значително да усилва институциите на Съюза и логически да продължи кампанията за неговото разширяване.

Конституцията на ЕС би трябвало да осигури ефективното функциониране на Съюза във формат с 25 държави, да способства за задълбочаването на интеграционните процеси и да направи максимално ефективен процесът на вземане на политически решения.

Разработването на проекта е съпроводено от значителни усложнения – основният проблем се състои в необходимостта от оптимално съчетаване на различни виждания за политическото устройство на ЕС. Изработването на проекта се възлага на специален временен орган – Европейското конституционно събрание (Конвент), състоящо се от 109 члена – представители на Европейската комисия, правителствата и парламентите на страните-

членки начело с бившият президент на Франция Валери Жискар д'Естен.

Проектът за Конституция на ЕС внася значителни изменения в институционалната структура на Съюза. Документът разграничава сферите на компетенции на Европейския съюз и държавите-членки с предаване на наднационалните органи на значителни пълномощия. Конституцията предвижда редица принципни новости – въвеждане на поста президент и министър на външните работи на ЕС, европейски прокурор, реформиране състава на Европейската комисия, предаване на допълнителни функции на Европейския парламент. Вместо единодушие, практически по всички въпроси се въвежда принципът на вземане на решения с квалифицирано мнозинство - 55 % от страните-членки (14 от 25), представляващи не по-малко от 65 % от цялото население на Евросъюза (290 млн. човека от 450 млн.). Единодушното одобрение, предвидено в законодателството, и наличието у всяка страна на право на *“вето”* имат значение само по въпросите на данъчното облагане, социалното осигуряване, голяма част от направленията във външната политика и създаването на обединени сили за отбрана.

Към сферата на съюзните компетенции спада външната политика и отбрана, фиксира се положението на *„европейското гражданство”*. От друга страна се добавя член, регулиращ доброволното напускане на ЕС, което до този момент не е предвидено в нито един европейски документ.

На референдумите, състояли се на 29 май 2005 г. във Франция и на 1 юни същата година в Холандия, проектът за Конституция на ЕС е отхвърлен. Във Франция срещу Конституцията гласуват 54,9 %, при 70 %, избирателна активност, което е един много висок показател. В Холандия 61,6% от гласувалите отхвърлят проекта за Конституция на ЕС, *“за”* гласуват 38,4%. Избирателната активност е 63%.

След отхвърлянето на проекта за Европейска конституция на референдумите във Франция и Холандия пред европейските институции остро се поставя въпроса за търсене на нови пътища за изход от създалата се ситуация.

Провалилият се през 2005 г. Договор за европейската конституция би трябвало да замени всички дотогавашни европейски договори с един единствен текст.

За разлика от него Договорът от Лисабон внася изменения в трите основополагащи европейски договора. Първият е Договорът за Европейската общност, ЕС, известен още като Договор от Маастрихт, приет през 1992 г. Новият европейски договор изменя и Договора от Амстердам, приет през 1997 г., и Договора от Ница, приет през 2000 г.

Договорът за реформа или т.нар. Лисабонски договор е резултат от спасителната операция, предприета по време на германското председателство на Европейския съюз през 2007 г. с цел да се намери изход от политическата криза, задълбочила се вследствие от негативните референдуми във Франция и Холандия.

Лисабонският договор не е нов основополагащ, а ревизиращ договор, който чрез частични промени реформира доста съществено тогавашния Европейски съюз. В него се премахват всички понятия, които могат да наведат на мисълта, че ЕС е федерална държава, и най-вече термина "*конституция*", или пък такива символи като знаме, химн или валута, въпреки че последните три продължават да съществуват.

Нови права за гражданите

Договорът от Лисабон прави законово обвързваща Хартата за фундаменталните човешки права. Този документ съдържа общо 54 члена, посветени на правата на гражданите (на техните свободи, на тяхната равнопоставеност, на техните икономически и социални права). Въпреки че Хартата засяга само европейското, но не и националното право, Лондон и Варшава получават правото да не прилагат разпоредбите ѝ. Един милион европейски граждани могат да поискат от Европейската комисия да "*предложи*" проект за регламент в дадена област.

Промени в европейските институции

Вместо 6-месечно ротационно председателство Европейският съвет, обединяващ европейските лидери, Лисабонският договор въвежда поста председател, който ще бъде избран за 2 години и половина. Ротационното председателство ще

се запази за съветите на министрите на страните членки. Председателят на Европейския съвет ще подготвя срещите на върха и ще представлява ЕС на световната сцена. Тази негова роля обаче няма да се дублира със засилените, според новия договор, правомощия на върховния представител на ЕС по външната политика и сигурността.

Върховният представител на ЕС по външната политика и сигурността, пост, който в началото на 2010 г. Хавиер Солана предаде на баронеса Катрин Аштън, става и заместник-председател на Европейската комисия и ще координира външната дейност на ЕС. За по-голяма ефективност от 2014 г. броят на членовете на Европейската комисия, която прави законодателните предложения, ще се равнява на две трети от броя на страните-членки.

Сега всяка страна има свой еврокомисар. Европейският парламент ще разшири правомощията си със съвместно взимане на решения със страните-членки по чувствителните въпроси, свързани със сигурността, правосъдието и законната имиграция.

Нова система на гласуване

Едно решение ще бъде приемано с квалифицирано мнозинство, когато то получи подкрепата на 55% от страните-членки, представляващи 65% от населението на ЕС. Прилагането на тази система на вземане на решенията се отлага до 2014 г. и дори в някои случаи до 2017 г. след постигането на сложен компромис с Полша.

Клауза за излизане от ЕС

Договорът от Лисабон дава възможност за излизане от ЕС при условия, които съответната страна договори с партньорите си.

След влизането на договора в сила, настъпват съществени промени в институционалния баланс. На първо място ще се преразгледат балансите между компетенциите на страните и наднационалните институции, като при това ще се съблюдават принципите на субсидиарност и пропорционалност, с възможност за въздействие от страна на гражданите за реализиране на законодателна инициатива от Европейската комисия, с ограничаване броя на комисарите до 2/3 от броя на страните-членки, т.е. за един мандат на Комисията не всички членове ще могат да номинират свои

кандидати за комисари. На второ място, появяват се нови субекти (Председател на Европейския съвет, Върховен представител на Съюза по външните работи и политиката на сигурност, Генерален секретариат на Европейския съвет и др.). На трето място, настъпва преструктуриране в стълбовата структура на Съюза. На практика чрез Лисабонския договор третият стълб – общата политика на правосъдие и вътрешен ред, се слива с първия стълб, което означава нарастване обхвата на регулациите на наднационална основа. Предмет на междуправителствено сътрудничество остава само вторият стълб – общата политика в областта на външните работи и сигурността. На четвърто място, установява се ново равновесие в институционалния механизъм, т.е. нова роля на Съвета при формирането на Европейската комисия, засилени законодателни функции на Европейския парламент, нова роля на Върховния представител на Съюза по външните работи и сигурността като заместник-председател на Комисията, като председател на Съвета на министрите на външните работи и като участващ в работата на Европейския съвет.

Договорът от Лисабон – при цялата си сложност и разпиляност, допринася за постигане на формулираните още в декларацията от Лаакен цели с оглед утвърждаването на *„по-демократичен, по-прозрачен и по-ефективен“* Европейски съюз. Единствено такава политическа общност би била в състояние да отговори на предизвикателствата, пред които е изправена Европа в съвременния глобализиращ се свят.

Изводи от Втора глава.

Съгласно Амстердамският договор ОВППС най-накая се оформя юридически. Механизмът на ОВППС обаче, често се оказва неефективен при решаването на конкретни задачи заради конкуренцията между различните институции на ЕС и техните апарати. Видимо се проявява тенденцията за решаване на проблемите на сигурността не на основата на постоянен съюз, а чрез коалиции *ad hoc*, което явно не спомага за провеждането на единна политика. Не е ясна съдбата на ОВППС в случай на разширено участие в нея на нови, по-слаби във всички отношения членове. Ако

тези тенденции се запазят, то планираното по-нататъшно разширение на ЕС ще направи ОВППС още по-аморфна, неудачна и ограничена в своите реални възможности.

Друго предизвикателство пред ефективността на ОВППС може да бъде усвояването от страна на ЕС на новата роля на глобален актор и отношенията в системата НАТО - ЕС. Въпреки че такива ключови срещи *“на върха”* като тези в Кьолн през 1999 г. и Ница по повод Ницкия договор показват, че ЕС се стреми да се подготви за активна роля на световната арена, в дадения случай такава активност би била до голяма степен определена от външни фактори. Това дава основание да се говори за не особено високата степен на ефективност и оперативност на ЕС в реакция на вече съществуващите потребности и тенденции. Следователно, може да се отбележи, че успехът на външната политика на ЕС за последните 15 години е зависел повече от т.нар. *“нормативна сила”*, т.е. от способността да разпространява своите норми, а следователно и влияние, там където го приемат а не там, където на ЕС му се иска.

Амстердамският договор не оптимизира напълно правните рамки, форми и механизми за осъществяване на ОВППС. Тези институционални и организационни въпроси до голяма степен пораждаат и политическите проблеми, които Евросъюза трябва да решава в началото на XXI в. чрез практическата реализация на ОВППС.

В по-широка перспектива търканията в Ница са просто предвидимо отражение на трудния процес на нагаждане към новите реалности в Европа. Най-малкото Междуправителствената конференция обръща внимание на тектоничното разместване, което се случва в Европа през последните десет години на XX век и което никакво отричане не може да върне: Германия сега е очевидно най-голямата държава в Съюза и центърът на ЕС се е преместил на изток. Това са доста чувствителни фундаментални конституционни и геополитически въпроси и консенсусът не изглежда да е заздравен.

Лисабонският договор се фокусира върху институционалния механизъм на Европейския съюз, макар до известна степен да засяга и другото средство за преследване на целите - общите политики. Привидно договърът не ги засяга, но чрез промените в

компетенциите на институциите се търси отговор на въпроса за повишаване ефективността на общата външна политика с цел засилване позициите на Съюза в международната система. Договорът за реформа прави опит да засили ролята на Европейския съюз в търсенето на решения на световни проблеми, но дали това ще стане, ще покаже наговото приложение на практика.

Трета глава. Правни и институционални инструменти за реализиране на Общата външна политика и политика на сигурност на ЕС.

Първи параграф: „Институционална структура на ОВППС“.

Целта на този параграф е изследването на институционалната структура на „втория стълб“ на ЕС. Под понятието институционална структура тук се разбира не само изброяването на институциите на ЕС, участващи в осъществяването на ОВППС и техните функции в рамките на „втория стълб“, но също така и системата на взаимодействие на тези институции.

Обръщайки особено внимание на изучаването на Европейските Общности, изследователите на европейските интеграционни процеси, в това число и юристите, по правило заобикалят тази област, която според мнозина, в началото на 90-те години на XX в., трябва да бъде стожер на все още нереализираният тогава Европейски съюз.

Европейският съюз и до сега се намира в процес на търсене на най-приемливия модел на интеграция в областта на външната политика, а също така и на образец за неговата правна рамка. При разглеждането на интеграцията в политическата сфера трябва да се отчита големия брой разнородни фактори най-проблемен, от които е необходимостта от хармонично съчетаване и взаимодействие на националните и наднационалните компоненти на тази интеграция. В светлината на това взаимодействие, остават недостатъчно проучени проблеми както от политологичен, така и от правен характер. Тяхното изследване може да допринесе за събирането на ценен теоретичен материал в областта на правото на международните организации и международното публично право като цяло, а също

така да има практическо значение при избора на едни или други правни модели за оформяне на политическа интеграция.

В ЕС функционира система от основни институции, които не съответстват изцяло на принципа за разделение на властите, а се подчиняват и на принципа за представителство на интересите. Според последния интересите на страните-членки се отстояват от:

- Европейският съвет, който определя стратегията за развитие на ЕС и разрешава най-сложните конфликти;

- Съветът на министрите – централната институция, в която участват националните министри по отраслов признак.

Съставът на съвета на министрите има различни формати. Той се представя като Съвет по общите въпроси, който подготвя заседанията на Европейския съвет и заедно с Европейската комисия подготвя изпълнението на неговите решения. Като съвет по външните работи той определя конкретните очертания на външната политика на Съюза съобразно насоките на Европейския съвет.

Европейската комисия

За да може да се определи ролята на Комисията в областта на ОВППС, е необходимо да се прокара разделителна черта между „първия” и „втория” стълб на Евросъюза. „Първият стълб” е ориентиран в по-голяма степен към икономическите, социалните и културните аспекти на интеграцията. При това една от целите на икономическото сътрудничество е реализирането на потенциала на обединена Европа на външния пазар. Затова общата търговска политика винаги е била неотменна част от ЕС и стои в основата на външните отношения под егидата на ЕС. Комисията се явява ключов субект при изработването на обща външна търговска политика. Един от основните проблеми – многоаспектността на външната политика на Европейския съюз до голяма степен е следствие на факта, че на Комисията никога не са възлагани подобни функции в рамките на ОВППС.

Статутът на асоциирането на Комисията с ОВППС е потвърден от Договора от Маастрихт (чл. J.17).

Член 27 на Договора от Ница съдържа следната формулировка за статута на Комисията в системата на ОВППС: „Комисията в пълна степен се привлича към работата, провеждана

в областта на външната политика и политиката на сигурност”. В съответствие с този член членовете на Комисията вземат участие в заседанията на Съвета на министрите и Европейския съвет.

Участието на Комисията обаче по същество се ограничава с наблюдение на процеса на изработване на ОВППС, Комисията няма право на инициатива. Тя дълго се бори против отредената ѝ второстепенна роля в ОВППС, но губи във всички свои начинания. Така тя търпи провал в борбата за назначаването на Върховен представител от нейните среди и при формирането на Политическия орган под неин контрол.

Европейският парламент

За разлика от Комисията, Европейският парламент не разполага със сериозни позиции в областта на „втория стълб” – той дори няма възможност да влияе на общата търговска политика в рамките на „Първия стълб”. Все пак Парламентът разполага с някои права, установени в Единния европейски акт /ЕЕА/ и в Маастрихтския договор. Към тях спадат междуинституционалната подготовка на международните договори за партньорство (т.нар. процедура Ланс (Luns)) и търговските спогодби.

Параграф 1 на чл. 21 от Амстердамският договор задължава председателстващата страна да се консултира в Съвета на министрите с Европейския парламент по най-важните аспекти и основните направления на общата външна политика. По такъв начин Европейският парламент чрез консултативната си функция може до определена степен да влияе при изработването на общи стратегии във външната политика на Европейския съюз.

Втори параграф: „Политико-правен контрол в сферата на ОВППС”.

Политическият контрол представлява сам по себе си най-често срещаната в съвременните международни организации форма на контрол, целта на която е оценка на поведението от гледна точка на съответствие на интересите на всички или на повечето държави, отъждествявано по правило с интересите на организацията като цяло. Именно интересът се явява тази норма, която определя методите на въздействие върху поведението на субектите и избора на конкретни политически средства за постигането на тези цели.

Целите на ОВППС, както са формулирани в чл. 11 от Договора за ЕС, се постигат с особени правни инструменти, които образуват самостоятелна група от актове на Европейския съюз. Така решенията в областта на ОВППС законодателно се моделират под формата на общи принципи, общи стратегии, общи позиции, съвместни действия и международни договори. Изпълнението на решенията в рамките на „*втория стълб*” има предимно политически характер и се контролира от специални междуправителствени органи създадени за тази цел. Сред тях значителна роля играят Политическия комитет, натоварен с пълномощията да осъществява контрол върху развитието на ОВППС и провеждането на съгласувана политика от всички страни-членки, а също така и Отделът за планиране на политиката и ранно предупреждение, извършващ редовно анализ на развитието на събитията и оценка на интересите на ЕС в тази област.

Особеностите при контрола в сферата на ОВППС са обусловени от дефицита на легитимност на европейските властови структури и отсъствието на юридически контрол от страна на Европейския съд. Доколкото Европейският съюз не е упълномощен да издава в рамките на „*втория стълб*” на юридически задължителни актове за трети страни и да регламентира тяхната дейност, правното регулиране на тази сфера носи преимуществено пожелателен характер. Въпреки че Европейският съвет, Европейската комисия и Европейският парламент имат право да контролират реализирането на отделни положения от дадените политически действия, общия контрол за реализирането на ОВППС има право да осъществява само Европейският съвет.

Европейската комисия притежава ограничено право на контрол върху „*втория стълб*”, тя извършва запитвания и внася свои предложения в Съвета по въпросите на ОВППС. Основният контрол в рамките на ОВППС се възлага на Съвета на министрите, който акумулира информацията за всички мерки, предприети за целите на реализирането на съвместни акции, използвайки такива форми на контрол, като анализ, оценка на ситуацията, изслушване на доклади. Обект на контрол от страна на Съвета на министрите могат да бъдат всякакви събития, имащи значителни последствия, в това

число и потенциални политически кризи. Важна роля в работата на Съвета играе Комитетът на постоянните представители (COREPER), който е създаден през 1958 г. в рамките на Европейската общност и Евратом. По-късно на основание Договора за сливане, той влиза в системата на Съвета за всичките три Общности. Представителите в Комитета се назначават от съответните правителства и контролират вземането на всички решения от Съвета на министрите, реализирайки управленската функция на органите на Европейския съюз. Членовете на COREPER поддържат постоянна връзка с правителствата на своите страни, получавайки от тях непосредствени указания и реализирайки ги на практика. По такъв начин, вземането на решения от Съвета на министрите се контролира непосредствено от страните-членки.

Външната политика и политиката на сигурност на Европейския съюз имат за цел съхраняването на общите ценности, независимостта, запазването на мира и усилването на международната сигурност в съответствие с принципите на ООН. Затова развитието на политическата интеграция изисква излизане извън рамките на концепцията за обща сигурност с чисто военни аспекти и переориентация към сигурност на всеки субект. На срещите на Европейския съвет в Кьолн и Хелзинки през 1999 г. се разширява тълкуването на политиката на сигурност с акцент върху превантивните мерки за контрол при регулиране на конфликтите. Този мотив става ключов в сферата на ОВПИС, която до тогава е ограничена от задачите, определени в Петерсберг, чл. 5 от Договора за НАТО и търсенето на място на Западноевропейския съюз в структурите на Евросъюза.

Трети параграф: „Изграждане на европейско пространство на свобода, сигурност и правосъдие“.

Развитието на политиката на ЕС в областта на вътрешните работи и правосъдието може да се разглежда като един от най-значителните процеси протичащи в Западна Европа през 90-те години на XX в. Десет години по-рано страните от ЕС разполагат само с няколко лошо координирани групи, действащи на междудържавна основа. Към 1998 г. ЕС приема няколко конвенции и около стотина ангажиращи и неангажиращи документи. С

влизането в сила на Амстердамския договор разглежданото направление от политиката на ЕС се трансформира в една от основните задачи, предполагащи създаване в Европейския съюз на *“зона за свобода, сигурност и правосъдие”*. Основната причина за появата на това направление от дейността на ЕС е фактът, че в страните-членки при провеждането на политиката за създаване на общия пазар с открити вътрешни граници възниква необходимостта от сътрудничество в областта на контрола над тези процеси вече на общоевропейско равнище. В тази връзка Маастрихтският договор за ЕС определя основните сфери на сътрудничество: *“политика за предоставяне на убежище; правила, регулиращи преминаването от лица на външните граници на страните-членки, и осъществяване на съответния контрол; имиграционната политика и политиката по отношение на гражданите на трети страни; условия за излизане и придвижване на граждани от трети страни по териториите на страните-членки; условия за пребиваване на граждани от трети страни на териториите на страните-членки, включително събиране на семейства и получаване на работа; борба с незаконната имиграция, пребиваване и работа за граждани от трети страни на териториите на страните-членки; борба с употребата на наркотици; борба със злоупотребите в международен мащаб; правно сътрудничество в гражданските дела; сътрудничество в областта на наказателното право; митническо сътрудничество; сътрудничество на полицейските служби за целите на предотвратяването и борбата с тероризма, търговията с наркотици и други форми на тежки международни престъпления, във връзка с организираната в рамките на Съюза система за обмен на информация в рамките на Европейската полицейска служба (Европол)”*. Както се вижда, големият набор от сфери на сътрудничество показва безпокойството на страните от ЕС по въпроса как да обезпечат сигурността на своите общества, преди всичко от проблеми, източник на които се явяват трети страни.

На срещата в Мадрид през ноември 1995 г. министрите на външните работи и отбраната на страните от Западноевропейския съюз (ЗЕС) се изказват още по-определено за създаване на обща

концепция за сигурност, включваща борба с тероризма, престъпността и трафика на наркотици. Подчертава се, че организираната престъпност се превръща в заплаха за стабилността в страните-членки на ЕС.

В отговор на това възниква концепцията за *“европейско пространство на свобода, сигурност и правосъдие”*. Новият принцип интензивно се обсъжда на срещите в рамките на МПК в Брюксел през февруари и в Рим през март 1997 г. във връзка с предложението за създаване на такова пространство вътре в ЕС. Тази формулировка е предложена от председателстващата институция на ЕС Холандия. Като главно условие за създаване на *“европейското пространство”* се посочва разпространяването на компетенциите на Съюза върху такива области от вътрешните работи и правосъдието, като предоставяне на политическо убежище и имиграция и редът за преминаване на външните граници на ЕС. Основната цел на нововъведенията се обяснява с необходимостта от осигуряване на охраната на свободното придвижване на гражданите. В тази връзка става наложително решаването на редица въпроси свързани с организацията на охраната и сигурността, а също и разработването на процедура за задълбочено сътрудничество.

Опростеният договор от Лисабон изменя твърде осезателно цялата област на пространството на сигурност и правосъдие. Това е една от областите, в които се отбелязват най-големи изменения.

Правната архитектура на ЕС и премахването на стълбовата структура води до включване областта на *„пространството на свобода, сигурност и правосъдие”* в общото право. Тази стъпка завършва процеса, започнат в Амстердам и продължен в Ница. Тя се изразява в премахване на специфичните за дотогавашния *„трети стълб”* правни инструменти, като конвенциите в полза на европейското законодателство. Компетенцията на Съда на ЕС също ще се простира в тази област. Съдът ще може да бъде сезиран от Комисията за неизпълнение от страна на дадена държава-членка, която не спазва своите задължения. Всъщност един от често критикуваните пропуски на сегашното функциониране на областта се свързва именно с невъзможността за какъвто и да било юрисдикционен контрол от страна на Съда. Така транспонирането на

европейската заповед за задържане довежда до съзнателни или неволни обструкции от страна на някои страни-членки. Не съществува никакво правно средство те да бъдат принудени да променят това. Същевременно този контрол от страна на Съда на ЕС има своите ограничения. Трябва да изминат 5 години след влизането в сила на Договора от Лисабон, за да може Съдът да завежда искове за неизпълнение във връзка с мерки, приети преди влизането в сила на Договора от Лисабон.

В заключение може да се отбележи, че развитието на сътрудничеството в областта на вътрешните работи и правосъдието в ЕС, с цел създаване на зона за свобода, справедливост и сигурност в Западна Европа представлява само по себе си амбициозен и нееднозначен проект. Амбициозността на този проект се определя от величината на задачите и мащабите на тяхното осъществяване. Отчитайки процесът на разширение на ЕС към страните от Централна и Източна Европа, посредством който в страните от ЕС може да попадне огромна маса от социално-опасни елементи, степента на сложност при достигането на целите максимално нараства и изпада в пълна зависимост от това, как ще протекат процесите на интеграция в политическата сфера. В същото време не всички страни имат еднакво мнение за това, какъв подход е най-ефективен за надеждното функциониране на създаващата се зона: необходимо е да се постигне баланс между междудържавния и наднационалния подход.

Четвърти параграф: „Имиграционната политика на Европейския съюз и проблемите на сигурността“.

Миграцията е един от най-характерните феномени, съпътстващи човешката цивилизация. Тя е една от основните форми на човешко съществуване и опитите да ѝ се придаде изключителност в епохата на глобализацията не винаги са основателни.

В наши дни миграционната политика вътре в самия ЕС е обвързана в пряка зависимост от характера на юридическата връзка между индивида и държавата. Единствено гражданите на страните-членки на ЕС се ползват в пълен обем от правото на свободно придвижване в рамките на Съюза с всички, произтичащи от това привилегии. Началото на този процес е поставено още през 1957 г.,

когато се подписва договора за учредяването на Европейската икономическа общност (ЕИО), в който са заложили принципите за регулиране на миграцията в границите на Общността, получили названието „право на свободно придвижване“. Последващите решения на институциите на ЕИО съставляват основата на миграционната политика в рамките на ЕС, отначало състояща се от шест, а след това от петнадесет страни. От това вътрешно миграционно регулиране следва да се отбележи политиката по отношение на гражданите на новите дванадесет члена на ЕС, която носи компромисен характер и имиграционната политика по отношение на гражданите от страните, невлизащи в рамките на ЕС - *“immigration policy towards third country nationals”* или *“common immigration policy”*.

Миграционната теория и практика предполага два варианта за реализация на миграционната стратегия. Първият вариант означава прилагане на мерки от картелен характер по отношение на държавите, които не се стремят да съдържат масовите вълни емигранти. В основната си част това са икономически санкции и затягане на имиграционния контрол по отношение на изходящия поток от тези страни. Тази стратегия може да бъде условно обозначена като „негативно“ въздействие върху тези държави, ефектът от което има краткосрочен характер, тъй като не се отстраняват причините за емиграцията.

Като алтернатива на този вариант се оформя, т.нар. „причинен подход“ (*root causes approach*), който предвижда превантивни мерки, насочени към отстраняването на причините за масова емиграция от една или друга държава. На практика това се изразява във финансова и техническа помощ за изпълнението на дадено решение, преди всичко от икономически характер. Този подход представлява сам по себе си „позитивно“ въздействие върху страните - източници на емигранти, при това с голяма вероятност за постигане на дългосрочен ефект.

За успешното противодействие на нелегалната имиграция са необходими по-ефективни механизми, позволяващи да се прекрати или да се ограничи небивалият поток от нелегални, а за намаляването броя на имигрантите и преди всичко, на бежанците – комплекс от

мерки, насочени към опростяване на процедурите за връщане в родината им. Следва да се отбележи, че страните, в които се наблюдава най-висок приток на нелегални мигранти (Испания, Великобритания и Италия), настояват за прилагане на по-строги икономически санкции по отношение на държавите, не препятстващи незаконното влизане на свои граждани в Европа. Предлага се оказването на икономическа помощ на развиващите се страни да се определя в зависимост от ефективността на предприетите от тях мерки по съдържане на нелегалната миграция. Други страни (Франция, Швеция и Люксембург), считайки че Европа в близките години няма да може да запази достигнатото жизнено равнище и социално осигуряване без помощта на имигрантите, настояват за използването преди всичко на регулиращи, а не на забранителни мерки.

Какви са основните направления в борбата с незаконната миграция в Европа? На първо място, въвеждане на по-строги законодателни актове и правни норми, регулиращи влизането и пребиваването на имигранти, включително унифициране на стандартите за визови документи и сроковете за получаване на статут на бежанец. Много европейски страни се стремят да намалят незаконният приток на имигранти, в това число и под формата на бежанци, въвеждайки по-твърди закони, регулиращи получаването на официален статут на последните. Най-значителните промени се извършват в Германия, в която законодателно е изключено автоматичното право за всички чужденци на получаване на убежище. Аналогични изменения в законодателствата довеждат до намаляване на претендентите за получаване статут на бежанци.

На второ място, предвижда се засилване контрола на общите граници, провеждане на съвместни операции по границите, създаване на обща консулска система и единна гранична служба, позволяваща ефективната охрана на контролно-пропускателните пунктове по автомагистралите, летищата, морските и железопътните гари. За опростяване контрола по пристигането и движението на чужденци се планира в най-скоро време да се създадат общи банки на изходни визи и да се подготвят списъци на страните, чиито граждани трябва да имат визи за влизане на територията на ЕС или

могат да ползват безвизов режим на придвижване. Програмата на формирането на обща политика в областта на съвместното управление на границите на страните-членки на ЕС включва също така и разработване на общи закони за реда на преминаване на външните граници и подготовка на практическо ръководство за граничните служби.

В заключение е необходимо да се отбележи, че нелегалната имиграция е най-важният стратегически приоритет във външната политика на ЕС, особено ако Съюзът и занапред продължи да се разширява. В последно време все по-често се чуват искания за въвеждане на ограничения върху имиграцията от Централна и Източна Европа въпреки, че свободното придвижване на гражданите е един от основополагащите принципи на Европейския съюз. Обсъжда се възможността за въвеждане на преходен период за срок до 7 години в течение, на който ще се запазят съществуващите правила за влизане. За решаването на проблема с миграцията в рамките на ЕС за периода 2004 - 2006 г. бе отпусната финансова помощ за трети страни в размер на повече от 930 000 000 евро. Но тези мерки не изключват възможността от засилване на социалното напрежение в страните, които трябва да поемат върху себе си основният удар от източноевропейската имиграция.

В продължение на много години страните-членки на ЕС се опитват адекватно да реагират на имиграцията, която представлява особено парадоксален феномен. Тя може да спомогне за решаването на демографски и икономически проблеми, но може и да провокира социална нестабилност и да се разглежда като заплаха за сигурността на страните от евроръюза. Отчитайки задълбочаването и разширяването на интеграционните процеси в Европа, се оказва, че решаването на имиграционните проблеми в рамките на една страна е невъзможно.

Изводи от Трета глава.

Маастрихтският договор в най-пълна степен институционализира ОВППС, но реално голяма част от нейните въпроси се решават чрез Европейския съвет и Съвета на министрите - институции с преобладаващ национален елемент, т.е. формалната институционализация на работа в рамките на ОВППС от

Маастрихтския договор не довежда до принципно преразглеждане на ролята на институциите на ЕС в сравнение с ЕПС.

Европейският съвет е ключова институция при регулирането на ОВППС. Въпреки че той все по-малко покрива целия спектър от разнородни задачи, които му се възлагат, игнорирайки дори създаването на система от спомагателни структури в рамките на Съвета на министрите. Общопризната става необходимостта от интензивни реформи в Съвета.

Върховният представител по ОВППС е удобно средство за персонализиране на Съвета на министрите, а фактически и на ЕС на международната арена в контекста на ОВППС. Този пост обаче не осигурява лидерство в ОВППС. Може да се констатира динамичност и незавършеност в развитието на тази структура.

Необходимостта от преодоляване на заложените в структурата на ОВППС дефекти води до разширяване участието на другите институции в процеса на изработване на ОВППС, но до този момент тяхната роля основно се свежда до регулиране между „*първия*” и „*втория*” стълб.

Целите на развитието на Европейския съюз, определени от учредителните договори, определят такива приоритети на неговото развитие, като утвърждаване самобитността на ЕС на международната арена, реализиране на съгласувана обща външна политика и политика на сигурност и формиране на обща отбрана. Именно тези норми-цели се явяват като основен детерминиращ фактор за създаването на стандарти на правната политика в областта на ОВППС.

В последните години проблемите, породени от имиграцията в европейските страни достигат кулминационната си точка. Статистиката говори за устойчив ръст на нелегалната имиграция и разпространението сред европейските общества на ксенофобията. Съвременните миграционни тенденции правят въпроса за провеждането на ефективна имиграционна политика един от най-актуалните в дневния ред на всички страни-членки на ЕС.

Заклучение.

Регионалната интеграция в областта на общата външна политика и политика на сигурност на ЕС още не е факт. Тя се намира

в процес на формиране и търсене на най-приемливите пътища и механизми на действие. Политически съюз означава много повече, отколкото икономически съюз, тъй като включва в сферата на своята непосредствена дейност важни елементи на суверенитета, основани върху отстояването на националните интереси на всеки актор от ЕС. Да се говори за изграден политически съюз може само в случай на преимуществено придаване на ОВППС на ЕС на наднационални черти.

Текущите събития позволяват да се счита, че формулата на успеха на политическия съюз до голяма степен ще зависи от провежданите съвместно от всички страни от ЕС външна политика и отбранителни мероприятия, отговарящи на европейските интереси. Тези действия придобиват още по-голяма важност, тъй като всяка бъдеща регионална интеграция ще отчита европейския опит при формирането на единно политическо пространство, получен в хода на не едно десетилетие, неотменни компоненти, на който се явяват *“единната външна политика”* и *“общата политика на сигурност”*.

Европейският съюз се разглежда от много анализатори в контекста на проблемите на глобалното лидерство даже и днес, когато статута на ЕС като международно-политически играч в пълна степен още не е формиран. Съюзът постепенно изработва собствен стил на поведение в световната политика: по-сдържан и незабележим, - но в дългосрочна перспектива, с възможност да съперничи по ефективност на американския. Страните от ЕС се опитват да въздействат на международните отношения, отдавайки приоритет на дипломатическите, косвени инструменти - в частност, отчитайки фактите на нарушаване правата на човека. Лидерството в сферата на правозащитната активност позволява на Евросъюза при необходимост да оказва достатъчно ефективен натиск върху едни или други страни по света.

Националният потенциал на въоръжените сили на страните от ЕС не позволява на нито една от европейските страни да претендира за глобално лидерство. Освен неголямата численост, ефективността на националните въоръжени сили на страните от ЕС е ограничена и от относително ниските военни разходи във връзка, с което мнозинството от анализаторите счита за уместен извода за

относителната слабост на ЕС във военно-политическо отношение. Най-значително военно-политическо влияние в световен план ЕС е способен да окаже посредством координирането на позициите на своите членове в рамките на НАТО. Използвайки ресурсите на Алианса, до които ЕС има достъп със съгласието на САЩ, Европейския съюз е способен да увеличи своя отбранителен потенциал.

Европейският съюз изпитва трудности при използването на намиращите се под негово разпореждане ресурси. Основният проблем е необходимостта в процеса на вземане на решения да се съгласуват мненията на 28-те влизачи в ЕС национални държави. Управлението се осъществява от цял комплекс органи (Европейският съвет, Съвета на министрите на ЕС и Европейската комисия), които имат собствени интереси, не винаги съвпадащи с интересите на най-големите и влиятелни държави – членки на Европейския съюз.

Предвид слабостта на собствените си военни структури, лидерските амбиции на ЕС на международната арена едва ли могат да бъдат реализирани извън връзките със САЩ и НАТО. ЕС не може да играе ролята на международен лидер без сътрудничеството със САЩ.

В началото на XXI век държавите-членки и партньори на НАТО са изправени пред голямо предизвикателство - да трансформират своите военни организации и организациите си за сигурност, за да могат успешно да отговорят на терористичните заплахи, разпространението на оръжия за масово поразяване, организираната престъпност, кибер атаките над ведомства и критична инфраструктура. С цел предотвратяването и адекватното реагиране срещу широк спектър от заплахи и рискове, държавите трябва да организират, оборудват и обучат сили за сигурност, които да могат безпроблемно да взаимодействат както помежду си, така и със чужди сили за сигурност и неправителствени организации.

IV. ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

1. Осъществен е задълбочен анализ на теоретичните аспекти свързани с терминологичния апарат използван в изследването на Европейско политическо сътрудничество в областта на сигурността
2. Убедително е защитена тезата за еволюцията в правен аспект на договорната основа върху, която се изгражда европейския модел на сигурността.
3. Формулиран е ефективен модел, основаващ се на институционалния и правен инструментариум за прилагане на европейските политики в сферата на сигурността.
4. Анализирани са съвременния формат на европейско сътрудничество в сферата на сигурността основаващ се на новите предизвикателства пред европейските институции и държавите членки на ЕС предизвикани от нарастващата и неконтролируема миграционна вълна към границите ЕС.

V. ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

1. Европейската архитектура на сигурност след края на „студената война”, В: E-Journal VFU, Политически науки и обществени комуникации, унив.изд. на ВСУ "Черноризец Храбър", 2017 ISSN 1313-7514
2. Проектът за Конституция на Европа и Договорът от Лисабон: в търсене на изход от кризата, В: E-Journal VFU, Политически науки и обществени комуникации, унив.изд. на ВСУ "Черноризец Храбър", 2018 ISSN 1313-7514
3. Имиграционната политика на Европейския съюз и проблемите на сигурността, В: E-Journal VFU, Политически науки и обществени комуникации, унив.изд. на ВСУ "Черноризец Храбър", 2019 ISSN 1313-7514